

בס"ד. שיחת יום א' ב' וישב, י"ט כסלו, ה'תשט"ז*.

בלתי מוגה

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "פדה בשלום"].

א. אודות י"ט כסלו יודעים הכל² שהוא קשור בכך שאדמו"ר הזקן, בעל התניא והשולחן ערוך, ישב במאסר, בגלל שגילה והפיץ חלק בתורה אשר עד אז לא הי' בפירסום — שזוהי תורת החסידות חב"ד, ובי"ט כסלו שחררוהו מהמאסר ונתנו רשות שיוכל להמשיך בהפצת תורת החסידות, מנהגי' והדרכותי'.

הענין דלימוד תורת החסידות — מלבד מעלת הלימוד שבזה, כבלימוד שאר חלקי התורה, ובאופן נעלה יותר, כיון שזוהי פנימיות התורה — יש בו מעלה נוספת, שבזה תלוי כללות קיום המצוות במחשבה דיבור ומעשה בחיי היום יום, שקיום המצוות יהי' מתוך חיות ("מיט אַ לעבעדיקייט").

[כלומר: בודאי שכל יהודי מקיים את המצוות ונזהר מעבירות. וכדברי הגמרא³ "אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות", דהיינו, שלא קיימת אפשרות שיהודי יעבור על רצונו של הקב"ה, אא"כ — מתבטל מתורת אדם ("ער ווערט אויס אדם"), שזוהי המשמעות של — "נכנס בו רוח שטות", שזוהי רוח בהמה. אבל, ענין זה (קיום המצוות והזהירות מעבירות) גופא יכול להעשות מתוך ריבוי חיות, מיעוט חיות, או באופן ד"מצות אנשים מלומדה"⁴. וזהו ענינה של תורת החסידות — הקשורה לא רק עם לימוד בלבד, אלא גם עם דיבור ומעשה בחיי היום יום — לפעול שקיום המצוות יהי' מתוך חיות⁵].

ב. באגרת הקודש של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (מט"ז כסלו

תרס"ב)⁶ אודות י"ט כסלו — איתא: "אור וחיות נפשנו ניתן לנו"⁷.

י"ט כסלו (ברוקלין תש"ב). אַרעסט און באַפרייאונג (ברוקלין תשכ"א).

(3) סוטה ג, א.

(4) ישע"י כט, יג. וראה תניא פל"ט. ובכ"מ.
(5) קטע זה — מהנחה בלתי מוגה (המור"ג).
(6) אג"ק שלו ח"א ע' רנט ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" בתחלתו). פאַקסימיליא מהמכתב — נדפסה בקונטרס ומעין ע' 17.

(7) ומקדים לזה: "החג אשר פדה בשלום

(* ההתוועדות נערכה באולם הגדול אשר ב-824 נאָסטראַנד עוו. פינת איסטען פאַרקוויי.

(1) שיחה זו (עד סוס"ה) הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"ב ע' 463 ואילך. במהדורא זו ניתוספו ע"י המו"ל עוד איזה ציוני מ"מ, וכן כמה פרטים מהנחה בלתי מוגה (ע"פ סרט-הקלטה).

(2) בפרטיות אודות זה — ראה מגילת

ויש לבאר דיוק הלשון בשני הענינים אור וחיות גם בפשטות:
 בחיות גופא ישנם שני ענינים⁸: א) אור הנפש, ב) חיות הנפש. ישנו
 חיות שהוא לפי אופן הגוף ומתחלק לפי אופן אברי הגוף. וישנו חיות
 שאין בו התחלקות, אלא הוא פשוט.

וכפי שמצינו בענין השיעור ככותבת, ששיעור זה הוא בשוה הן
 עבור גופו של עוג מלך הבשן והן עבור גופו של תינוק בן יומיו.
 אע"פ שהגוף זקוק למזון, שדוקא על ידו נעשה חיבור הנפש עם
 הגוף,

— וכפירוש הבעש"ט¹⁰ בדברי האריז"ל¹¹ על פסוק¹² "כי לא על
 הלחם לבדו יחי' האדם", שישנו חיות אלקי בהמאכל שהוא המח' את
 האדם¹³ —

אבל, בזה גופא שהגוף צריך להמזון ישנם ב' מדרגות. ישנו ענין
 שנמדד לפי אופן הגוף, וישנו ענין שהשיעור הוא בכל הגופים בשוה.
 וזהו הענין של "אור" ו"חיות":

אור — הוא פשוט. הגוון שנעשה בהאור בהתלבשותו בכלי, לכן,
 ירוק או אדום, לפי אופן הכלי¹⁴ — הוא רק מצד הכלים, אבל האור מצד
 עצמו הוא פשוט, וגם בהתלבשותו בכלי לא נעשה בו שינוי. וכמאמר¹⁵
 "שמשא אכולי עלמא גיחא". השמש מאיר בחדר המלך ובמקום
 האשפה, ואין זה פוגע באור השמש, כיון שנשאר בפשיטותו.

וכמו כן בנפש יש חיות הנקרא בשם אור הנפש, שהוא אור פשוט,
 ולכן, אף שבכדי להתחבר עם האור זקוקים להמזון מצד הניצוץ האלקי
 שבו, מ"מ, הרי זה אצל כולם שיעור אחד שוה.

משא"כ חיות הנפש, קאי על החיות הפנימי המתלבש בהגוף,

12) עקב שם.

13) וזוהי הסיבה שהאדם רעב וצמא
 לדבר גשמי — לפי שהנשמה זקוקה להניצוץ
 וחיות אלקי שמח' את הנשמה, וכיון שהניצוץ
 האלקי התלבש בדבר גשמי, מוכרחת הנשמה
 להגיע להדבר הגשמי, שעי"ז תוכל לקבל את
 ה"דבר הוי"ו" שנמצא בהמאכל או המשקה
 (מהנחה בלתי מוגה).

14) ראה גם סה"מ תשי"ז ע' 135, ובהערת
 כ"ק אדמו"ר שליט"א שם.

15) סנהדרין לט, א.

נפשנו", כלומר, לא רק חג הגאולה אשר פדה
 בשלום את נפשו של אדמו"ר הזקן, אלא גם
 "החג אשר פדה בשלום נפשנו", וכתוצאה
 מזה — "אור וחיות נפשנו ניתן לנו" (מהנחה
 בלתי מוגה).

8) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש חכ"ו
 ע' 106 ואילך (מהתועדות זו).

9) עיין יומא פ, ב.

10) ראה כתר שם טוב סקצ"ד. לקו"ת צו
 יג, ב. ובכ"מ.

11) ל"ת עקב ח, ג.

שמאיר תחילה בכללות, ואח"כ נמשך בפרטיות לפי אופן האיברים: במוח — חיות רב יותר, ובשאר האברים — במיעוט יותר, ועד שגם בהעקב יש חיות מצומצם. — באבות דר"נ¹⁶ נקרא העקב בשם מלאך המות שבאדם, והפירוש בזה, שהחיות שבעקב הוא בצמצום היותר גדול, אבל גם העקב הוא בכלל גוף חי¹⁷.

ג. ועד"ז יובן גם בנוגע לענין החיות שבמעשה המצוות, שיש בזה ב' ענינים: חיות פשוט, וחיות שבהתלבשות, שזוהי הכוונה במ"ש באגרת הקודש הנ"ל: "אור וחיות נפשנו ניתן לנו".

בהחיות שבמעשה המצוות ישנם:

(א) החיות שיש ליהודי בקיום המצוות מצד זה שהקב"ה צוה אותם, שענין זה הוא מצד אהבת השם, אהבת התורה ואהבת ישראל¹⁸. חיות זה אינו מצד המצוה הפרטית שמקיים, תפילין או ציצית וכו'; החיות אינו מצד התפילין או מצד הציצית, אלא החיות הוא בכך שמקיים ציווי הקב"ה, ובמילא, אין נפק"מ בין מצוה אחת לחברתה.

(ב) החיות בהמצוה פרטית. שהרי בכל מצוה ישנה המשכה מיוחדת, והראי', משכר המצוות שבגן עדן, שעל כל מצוה יש שכר מיוחד, ומזה ראי' גם בנוגע לקיום המצוות — "משכרה נדע מהותה"¹⁹ — שכל מצוה פועלת ענין מיוחד. והחיות הוא מצד ענינה הפרטי של המצוה.

וזוהי הכוונה בדיוק לשון המכתב "אור וחיות נפשנו ניתן לנו" — שחסידות פועלת בשני הענינים, באור וחיות המצוות, שניתן לנו.

ד. והמעלה בענין החיות שבקיום המצוות — לבד זאת שניתוסף ענין החיות, הרי זה נוגע גם למעשה בפועל, שמעשה המצוות גופא הוא באופן אחר, ובשתים:

(א) כאשר מעשה המצוות הוא רק בדרך "מצות אנשים מלומדה" — יעשה רק לצאת ידי חובתו. משא"כ כאשר העשי' היא מתוך חיות, לא כדי לצאת ידי חובתו בלבד, אלא מפני שהענין נוגע לו — אזי יהדר בעשיית המצוה, בהידור והידור דהידור.

(ב) כאשר ההתעסקות בהמצוה היא בכח המעשה בלבד, ואילו שאר הכחות, השכל והרגש, רקים מענין זה, ומכל-שכן אם הם מונחים בענין

18) הכוללים כל תרי"ג מצוות ואבזוריהו

(מהנחה בלתי מוגה).

19) תניא שם.

16) סוף פל"א.

17) עיין נזיר נא, א.

אחר — יכול להיות שבמשך הזמן יפעל כח השכל והרגש לשנות סוכ"ס גם את כח המעשה, שגם הוא יהי' מונח בהענינים שהם מונחים. משא"כ כאשר יש לו חיות בהמעשה, שעי"ז לא ישתנה גם המעשה.

[ולכן, אע"פ שתורת החסידות מדגישה את ענין הקבלת-עול, ובלשון המשנה²⁰: "יקבל עליו עול מלכות שמים .. עול מצוות", עול דוקא, מ"מ, מוכרח הדבר שכל עשר כחות הנפש לא יהיו רקים מהענין שנעשה מצד עול מלכות שמים, ועאכו"כ שלא יהיו מונחים בענין אחר, וענין זה נוגע לא רק להידור והפנימיות שבמצוה, אלא בזה תלוי גם כללות הקיום דמצוות מעשיות בפועל²⁵].

ה. ומעלה נוספת בענין החיות שבמעשה המצוות — שעי"ז יתמעט החיות בשאר הענינים. שהרי הנברא הוא מוגבל, ובשעה שמנצל את חיותו בקדושה, הנה בדרך ממילא יתמעט חיותו בשאר ענינים, ענינים לא טובים, ואפילו דברי הרשות.

וע"ד שמצינו בענין הטבילה במקוה, שכאשר שעה אחת נשארת מחוץ להמקוה, לא עלתה לו טבילה²¹, ולא סרה הטומאה ממנו. ועי"ז שמכניס גם את השערה היחידה, סרה ממנו הטומאה, כיון שנכנס כולה בהמקוה.

וכן הוא בעבודה, ובפרט כאשר מדובר לא אודות שעה, אלא בענין עיקרי:

כאשר קיום המצוה הוא בכח המעשה בלבד, ואפילו כאשר מנצל בחי' חג"ת שבנפשו לקדושה, אבל עדיין נשאר אצלו ענינים שלא נכנס עמהם להמקוה, והיינו, שבחי' חב"ד שבנפשו אינם מונחים בקדושה — עדיין אינו נפטר מענינים לא טובים. ורק כאשר טובל את עצמו לגמרי, שטבילה אותיות "הביטול"²², שנכנס בכל כחותיו, גם בבחי' חב"ד, באופן שחיות הנפש ואור הנפש הם לגמרי בקדושה — אזי מאבד במילא את החיות בענינים אחרים, כך, שלענינים לא טובים אין לו שייכות כלל, ועובד הוא את ה' במשך כל היום, לא רק בעניני קיום המצוות, אלא גם בדברי הרשות. הוא עובד את ה' כ"ד שעות במשך המעת-לעת, כמ"ש הרמב"ם בהלכות דעות²³ בענין "בכל דרכיך דעהו"²⁴.

(22) סידור (עם דא"ח) סוף כוונת המקוה

(קנט, סע"ד).

(23) סוף פ"ג.

(24) משלי ג, ו.

(20) ברכות רפ"ב.

(21) עירובין ד, ב. סוכה ו, א. רמב"ם הל'

מקוואות פ"א ה"ז. וראה תו"מ ח"ג ע' 325.

וש"נ.

ועי"ז שפועל בעצמו להסיר החיות משאר הענינים — פועל עי"ז בירור גם בעולם, להיות "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"²⁵, "ולילה כיום יאיר"²⁶, שהחושך עצמו יתחיל להאיר, "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו"²⁷, שבעניני הבשר גופא רואים "כי פי הוי' דבר"²⁷.

* * *

ו. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אבינו מלכנו". "אני מאמין". אח"כ התחיל ניגון שמחה. לאחר הניגון צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה לסרבה המשרה גו'. לאחר המאמר צוה לנגן ניגון.

* * *

ז. ידועה אגרת הקודש של אדמו"ר הזקן — שנדפסה בהשגחה פרטית בסוף ספר התניא²⁸ — שבה כותב אודות חלוקת הש"ס, "לגמור כל הש"ס בכל שנה ושנה". וכבר נהגו לסיים את לימוד הש"ס ביי"ט כסלו, וע"פ מנהג ישראל שב"גמרה של תורה" חוזרים ומתחילים עוד הפעם מהתחלתה — עורכים גם חלוקת הש"ס ביי"ט כסלו.

וכך קבע כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע לחלוקת ספר התניא באופן שכל אחד ילמד ויסיים במשך השנה — שהסיום הוא ביי"ח כסלו, וההתחלה היא ביי"ט כסלו, כך, שבגמרה של תורה ישנה גם התחלתה.

— ישנם כאלה שכבר לקחו מסכתא בחלוקת הש"ס, ואלה שעדיין לא עשו זאת, יתנו להם כרטיסי השתתפות בחלוקת הש"ס, ובודאי ישתתף כל אחד — ברצון הטוב — ויקח מסכתא בחלוקת הש"ס.

וכמדובר כמ"פ²⁹ (ומובא גם באחרונים³⁰) אודות המעלה דחלוקת הש"ס — ע"פ מה שמצינו בהלכות שבת³¹, שמלאכה שאי אפשר לעשותה ע"י אחד, ועשאוה שנים, שניהם חייבים, דכיון שכל אחד מהם אינו יכול לעשותה לבדו, וצריך לסיוע של חברו, הרי זה נחשב כאילו כל אחד מהם עשה את המלאכה כולה, שלכן אין צריך שיעור לכל אחד בפני עצמו. ועד"ז בנוגע לחלוקת הש"ס: כיון שמצד קושי הגלות כו', מצד הענינים שכל אחד מושקע בהם כדי לקיים את הציווי ד"בכל אשר תעשה"³², אי אפשר שכל אחד בעצמו ילמד בעיון את כל הש"ס כולו,

(29) ראה שיחת י"ט כסלו דאשתקד סל"א (תו"מ חיי"ג ע' 150).
 (30) נסמנו באג"ק ח"ד ע' קכו בהערה.
 (31) ראה שבת צג, א.
 (32) פ' ראה טו, יח.

(25) זכרי' יג, ב.
 (26) תהלים קלט, יב.
 (27) ישע' מ, ה.
 (28) קסג, א.

הרי זו מלאכה שאי אפשר לעשותה אלא ע"י השתתפות, ועי"ז נחשב כאילו כאו"א למד את כל הש"ס, מי"ט כסלו זה עד י"ט כסלו הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה.

אלה שיש ביכלתם ללמוד בעצמם את כל הש"ס במשך השנה (מי"ט כסלו עד י"ט כסלו) — תבוא עליהם ברכה,

[כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם אודות החסיד ר' אייזיק מהאמיל³³ (בעל המחבר ספר חנה אריאל, ויש ממנו עוד ריבוי כתבים, כמה פעמים ככה, שלא נדפסו עדיין), שכיון שהי' בכור, והוצרך לעשות סיום מסכת מידי שנה בשנה בערב פסח — הי' נוהג בערב פסח בכל שנה לסיים את כל הש"ס!]

— אינני יודע אם הי' גם מתענה אם לאו. אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' הסדר לערוך סיום בערב פסח, ונוסף על הסיום שהי' עורך בעצמו, הי' קורא לחדרו את אלה שהיו עורכים סיומים, שיערכו את הסיום בפניו, ואח"כ הי' גם מתענה בערב פסח. אבל בנוגע לר' אייזיק, אינני יודע אם הי' גם מתענה אם לאו. אבל בכל אופן, הי' נוהג לסיים את כל הש"ס בכל ערב פסח. כלומר: נוסף על השיעורים שהיו לו מצד שאר סדריו, הי' לו סדר לימוד בשביל סיום כל הש"ס בערב פסח.

כאשר ר' אייזיק ברח מביתו להסתופף אצל אדמו"ר הזקן, התנהגו עמו כפי שהי' המנהג (של המתנגדים) בזמנים ההם: אביו קרע קריעה, רח"ל, וישב שבעה וכו'. אך כאשר חזר לביתו לקראת חג הפסח, ובערב פסח ערך שוב סיום על כל הש"ס — נענה אביו ואמר: אוי! הוא ברח כו', ואעפ"כ עורך הוא סיום על כל הש"ס... ולכן התחרט על כל הענינים שעשה כו', והשלים עמו].

אמנם, נוסף על לימוד כל הש"ס במשך השנה (אלה שהדבר הוא ביכלתם), כדאי ונכון שישתתפו גם בחלוקת הש"ס — שהרי בודאי ישנם כאלה שיצליחו בלימוד מסכתא פלונית יותר ממנו, ובמילא, יחשב על חשבונם גם אופן הלימוד, עמקו או רחבו והתפשטותו כו', של פלוני שהצליח יותר.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) עכשיו אין הדבר חסר אלא מחשבה טובה והחלטה טובה. יקח איפוא כל אחד מסכת, וכך יוכלו לחלק את כל הש"ס.

(33) ראה אודותיו — לעיל ע' 140. וש"נ.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לחלק את כרטיסי ההשתתפות בחלוקת הש"ס, ואמר שימסרום להממונה של "מחנה ישראל". ואמר:] כיון שכל עבודה צריכה להיות בשמחה — הנה כל אחד שרושם את כרטיס ההשתתפות בחלוקת הש"ס, יאמר "לחיים", יחד עם ניגון שמחה. וצוה לנגן את הניגון הספרדי ("איך אדיר כה"), באמרו, שבניגון זה נזכר גם שבח התורה]. אח"כ התחיל ניגון שמחה.

* * *

ח. בסיום הש"ס שנינו: "תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא, שנאמר³⁴ הליכות עולם לו, אל תקרי הליכות אלא הלכות", ומפרש רש"י: "הלכות, משנה וברייתא הלכה למשה מסיני".

והנה, הטעם שאמרו "כל השונה הלכות"³⁵ — מבאר אדמו"ר הזקן באגה"ק³⁶ שב"הלכות" מתגלה רצונו של הקב"ה (אשר קיום רצון הקב"ה הוא תכלית הכוונה), כי "רצון העליון ב"ה המלוכב בתרי"ג מצות שבתורה שבכתב הוא מופלא ומכוסה טמיר ונעלם, ואינו מתגלה אלא בתורה שבע"פ, כמו מצות תפילין עד"מ שנאמר בתושב"כ³⁷ וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך, והוא מאמר סתום ונעלם שלא פירש הכתוב איך ומה לקשור ומה טוטפות והיכן הוא בין עיניך ועל ירך, עד שפירשה תורה שבע"פ כו", ובתושבע"פ גופא — ישנו חלק הפלפול והשקו"ט, אבל ישנם גם הלכות פסוקות שבהם נתגלה רצון העליון, ועל דם יודעים כיצד לקיים את רצון הקב"ה.

וזהו "כל השונה הלכות" (שבהם מתגלה רצון העליון) .. מובטח לו שהוא בן עולם הבא" — כמבואר באגה"ק³⁶ ש"עולם הבא" הוא התענוג שהנשמה מתענגת באלקות, וכדי שיהי' "בכחה לקבל הנעימות .. שלא תצא מנרתקה ותבטל ממציאותה", יש צורך ב"לבוש", והלבוש להתענוג הוא רצון העליון שמתגלה ב"הלכות".

ועדיין צריך ביאור בהדיוק "כל השונה הלכות בכל יום כו" — דלכאורה, ממה נפשך: או שלימוד ההלכות יצטרך להיות בתדירות יותר, כמה פעמים במשך היום, או שיספיק לימוד ההלכות לעתים רחוקים

(36) סכ"ט.

(37) ואתחנן ו, ח.

(34) חבקוק ג, ו.

(35) ראה גם שיחת י"ט כסלו תשי"ד סי"ז

ואילך (ת"מ ח"י ע' 238 ואילך).

יותר, ומהו הדיוק שצריך להיות לימוד ההלכות (לכל הפחות) פעם אחת
"בכל יום"?

ט. והנה, מצינו עד"ז בנוגע לברכת התורה — לפי מנהגנו³⁸
שמברכים ברכת התורה פעם אחת בכל יום בבוקר.

אמנם, הא גופא טעמא בעי — ובהקדמה:

בנוגע לחיוב דלימוד התורה מצינו³⁹ ש"אפילו לא שנה אדם אלא
פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות לא⁴⁰ ימוש ספר התורה
הזה מפך".

ודין זה למדים "מדבריו של ר' יוסי" בנוגע ללחם הפנים שנאמר
בו "לפני תמיד"⁴¹, ש"אפילו אלו נוטלין (את הישנה) ואלו מניחין (את
החדשה, אחר שסילקו את הישנה) אף היא היתה תמיד", "אפילו סילקו
את הישנה שחרית וסידרו את החדשה ערבית אין בכך כלום, אלא מה אני
מקיים לפני תמיד, שלא ילין שולחן בלא לחם", והיינו, שאע"פ שיש
הפסק באמצע, מ"מ, כיון שלא לן בלא לחם הרי זה נחשב "תמיד", ומזה
למדים גם בנוגע להחיוב דלימוד התורה, שאע"פ שהפסיק בלימודו,
מ"מ, כיון שלמד בשחרית ובערבית הרי זה נחשב שקיים "לא ימוש".

אבל לרבנן דס"ל בלחם הפנים ש"אלו מושכין ואלו מניחין וטפחו
של זה כנגד טפחו של זה, שנאמר לפני תמיד", היינו, שצ"ל "תמיד"
כפשוטו (ללא הפסק) — הרי גם החיוב דלימוד התורה הוא בכל היום
כולו, "לא ימוש" כפשוטו.

והנה, החיוב לחזור ולברך עוד הפעם — יכול להיות בב'
אופנים⁴²: אם הי' באמצע הפסק, או אם הי' באמצע היסח הדעת, שנמלק
בדעתו.

כלומר: הפסק והיסח הדעת הם ב' ענינים שאינם תלויים זב"ז,
והיינו, שיכול להיות הפסק ללא היסח הדעת — ולדוגמא, שמפסיק
בלימודו, אבל עדיין דעתו עליו, שברגע שיתפנה יחזור ללימודו, וכפי
שפוסק אדמו"ר הזקן בשו"ע⁴³ ש"הפסיק מללמוד ונתעסק בעסקיו וחזר
ללימודו, א"צ לחזור ולברך, אם הוא אדם שרגיל ללמוד תמיד ואף

(42) ראה אנציק' תלמודית ערך ברכת
התורה (ע' תרכ ואילך). וש"נ.
(43) אור"ח שם.

(38) ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סמ"ז ס"ז.
(39) מנחות צט, ב.
(40) יהושע א, ח.
(41) תרומה כה, ל.

כשיוצא להתעסק בפרנסתו ממהר לעשות צרכיו בכל מה דאפשר כדי לחזור וללמוד, שעסק זה אינו חשוב הפסק לענין ברכה, כיון שבשעה שהוא מתעסק בו דעתו על לימודו";

וכמו כן יכול להיות היסח הדעת ללא הפסק — ולדוגמא, הפסול דהיסח הדעת בשמירת מי חטאת, שגם כאשר אין הפסק, שהרי המים נמצאים על כתפו במשך כל הזמן ולא נשתנה בהם מאומה, אלא שהפסול הכלי לאחוריו, נפסלו המים, לפי שהסיח דעתו מהם⁴⁴.

ובנדו"ד, אם נאמר שהחיוב לחזור ולברך ברכת התורה הוא משום הפסק — יוקשה הן לרבנן והן לר' יוסי:

לרבנן שהחיוב הוא בכל היום ללא הפסק — הרי גם אם הפסיק בלימודו באמצע היום, יצטרך לחזור ולברך ברכת התורה, והרי הדין הוא שמברכים רק בתחלת היום, גם אם הפסיק בלימודו.

ולר' יוסי שאף שאינו לומד במשך כל היום לא חשיב הפסק ב"לא ימוש" כיון שלומד בזמנים קבועים, פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית — הרי גם מה שלא למד במשך כל הלילה לא יחשב הפסק לחייבו לחזור ולברך ברכת התורה בבוקר.

וע"ד שמצינו לענין מילה, ש"כל זמן שהוא עוסק במצות מילה חוזר בין על הציצין המעכבין את המילה בין על הציצין שאין מעכבין את המילה, פירש, על ציצין המעכבין את המילה חוזר, על ציצין שאין מעכבין את המילה אינו חוזר" — "מאן תנא פירש אינו חוזר . . רבנן דפליגי עלי' דרבי יוסי היא" גבי לחם הפנים (כנ"ל), ד"לרבנן אי שקלי ושבקי לי' והדר מסדרי, לא מיקרי להו תמיד, אלא התחלתה אחריתי, ונמצא שמתעכב שולחן בלא לחם, וגבי פירש נמי, כי הדר אתי מילתא אחריתי היא, ולרבי יוסי דאמר כי שבקי והדר מתחלי נמי תמיד הוא, דחדא מילתא הוא, הכי נמי פירש חוזר אע"פ שאין מעכבין, דכולא גמר מילתא היא"⁴⁵.

ומזה מובן גם בנוגע לברכת התורה — שלדעת ר' יוסי שהלימוד בזמנים קבועים (פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית) חשיב "לא ימיש", הנה גם לאחרי הפסק הלימוד במשך הלילה לא יצטרכו לחזור ולברך ברכת התורה.

י. ולכאורה אפ"ל שהטעם שחוזרים ומברכים ברכת התורה בכל

(45) שבת קלג, ב ובפרש"י.

(44) רמב"ם הל' פרה אדומה פ"י ה"ד.

בוקר אינו מצד ההפסק, אלא מצד היסח הדעת, ולכן, כאשר מפסיק בלימודו ואינו מסיח דעתו, כמו המהלך במבואות המטונפות שאסור ללמוד בהם⁴⁶ ובמילא מוכרח להפסיק מלימודו, אבל דעתו על לימודו ואינו מסיח דעתו, אזי אינו צריך לחזור ולברך ברכת התורה, משא"כ בבוקר בקומו משנתו, הרי השינה חשובה היסח הדעת, ולכן צריך לחזור ולברך ברכת התורה.

אבל באמת אי אפשר לומר ששינה חשובה היסח הדעת לחייבו לחזור ולברך:

ובהקדמה — שהענין דהיסח הדעת ע"פ חסידות שייך כאשר נמצאים בהגדר של דעת, שאז נדרשת שימת-לב ("צוטרֶאָגן זיך"), ובמילא אסור שיהי' היסח הדעת, אבל מי שאינו שייך לגמרי לענין הדעת (מצד סיבות חיצוניות), לא דורשים ממנו שימת-לב, שהרי "איני מבקש כו' אלא לפי כחן"⁴⁷, ובמילא, לא שייך גם הפסול דהיסח הדעת. וכיון שכן הוא ע"פ חסידות, הרי בדרך ממילא כן הוא גם הדין ע"פ נגלה:

שינו⁴⁸ "סכין שנמצאת בארבעה עשר (בניסן) שוחט בה (פסחו) מיד (ואין צריך להטבילה) .. דמסתמא הטבילה בעלי' אם טמאה היתה הטבילה בשלשה עשר כדי שיהא הערב שמש ותהא טהורה בארבעה עשר), בשלושה עשר שונה ומטביל" (מספק, שמא עדיין לא הטבילה). והקשה בתוס'⁴⁹: "ליפסול האי סכין בהיסח הדעת" (שהרי כלי המקדש שהסיחו דעת מההם טעונים טבילה)? ומתקן, ש"לא שייך היסח הדעת לפסול רק .. שהיו בידו ואסח דעתו", אבל היכא שאין בידו, כגון שאבד, לא שייך התם היסח הדעת".

ועד"ז מצינו בתוס' ישנים ליומא⁵⁰ על דברי הגמרא "חייב אדם למשמש בתפיליו בכל שעה ושעה ק"ו מציץ, ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה על מצחו תמיד⁵¹, שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהם אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה" — שהקשו "למה לי טעמא דלא ישן בהן שמא יפיח בהן⁵², תיפוק לי' משום היסח הדעת דהכא", ומשני, ש"טעמא דהיסח הדעת לא שייך אלא כשהוא ניעור".

וההסברה בזה — דלכאורה מהו הפירוש שבנידון פלוני "לא שייך

50 ז, סע"ב ואילך.

51 תצוה כח, לח.

52 שבת מט, א.

46 ראה שו"ע אדה"ז או"ח רספ"ה.

47 תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג.

48 פסחים ע, א (ובפרש"י). וש"נ.

49 חגיגה כא, א.

היסח הדעת", הרי אין דעתו עליו — שבענין שאינו בגדר של דעת כלל (כגון שאבד, או כשהוא ישן), לא מתחשבים בענין הדעת שהיסח הדעת יהי' בו פסול.

וזהו גם הטעם שיש צורך בלימוד מיוחד שקטן אינו יכול לעבוד עבודה בקדשים⁵³, ולא די בכך שקטן אין לו דעת⁵⁴, ובקדשים צ"ל דעת⁵⁵ — דכיון שקטן אינו בגדר של דעת כלל, אינו נפסל מצד העדר הדעת. ומזה מובן גם בנוגע ללימוד התורה — שהשינה בלילה אינה חשובה היסח הדעת, כי בשעה שאינו שייך לענין הדעת, אין היסח הדעת פוסל. ועפ"ז הדרא קושיא לדוכתא בנוגע לברכת התורה בכל יום: לדעת ר' יוסי שהלימוד בזמנים קבועים חשיב "לא ימוש", הי' צריך להיות מספיק לברך ברכת התורה פעם אחת במשך כל ימי חייו, ומהו הטעם שצריך לחזור ולברך בכל בוקר?

יא. והביאור בזה:

בנוגע לפרט זה — השוו וצירפו חכמים ברכת התורה לכל שאר ברכות השחר ש"תקנום על סדר העולם והנהגתו מה שהבריות נהנין בכל יום⁵⁶, וקבעו את הזמן בתחילת היום, כאשר האדם נעשה "כברי" חדשה, כמ"ש⁵⁷ חדשים לבקרים⁵⁸, ובהתאם לכך קבעו גם את החיוב דברכת התורה — שכאשר האדם נעשה "כברי" חדשה, יחזור ויברך "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו"⁵⁹.

ועפ"ז יובן גם הטעם ד"כל השונה הלכות בכל יום כו", שלימוד ההלכות צריך להיות בכל יום דוקא:

כשם שהאדם — שנקרא "עולם קטן" (כדאיתא בתנחומא⁶⁰ "עולם קטן זה האדם") — נעשה בכל יום "ברי" חדשה, שלכן צריך להיות אצלו הענין דנתינת התורה (כנוסח ברכת התורה: "נותן התורה") מחדש — כמו כן צריכה להיות פעולתו בעולם בכל יום מחדש, שזהו הענין ד"השונה הלכות בכל יום".

והענין בזה — שע"י ההלכות נעשה "הליכות עולם לו", ולא רק

57) איכה ג, כג.

58) שם ס"ד ס"א.

59) לשלימות הענין — ראה שיחת ש"פ וישב ס"י (לקמן ע' 299 ואילך).

60) פקודי ג.

53) ראה חולין כד, ב.

54) ראה יומא מג, א. חגיגה ב, ב. וש"נ.

55) ראה ריש מס' זבחים. שם מו, ב

(במשנה). רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פי"ג ואילך.

56) שו"ע אדה"ז או"ח רסמ"ו.

כנוגע לעולם הבא שיהי' לאחר זמן ("מובטח לו שהוא בן עולם הבא"), אלא עי"ז ולפני"ז נעשה בעל-הבית גם בעולם הזה, כפי שדרשו חז"ל בירושלמי⁶¹ על הפסוק⁶² "לא-ל גומר עלי".

יב. ועפ"ז יובן גם המשך הענינים — שמסיום הש"ס, "כל השונה הלכות בכל יום .. הליכות עולם לו", באים להתחלת הש"ס, "מאימתי קורין את שמע בערבין":

כיון שבכל יום מקבל יהודי את התורה מחדש, ולומד הלכות, שע"ז נעשה בעה"ב על העולם ("הליכות עולם לו") — אזי אין שום דבר בעולם שסותר ומנגד לו, וביכלתו להמליך את הקב"ה בעולם, שזהו"ע דקריאת שמע, קבלת עול מלכות שמים, כדאייתא בגמרא⁶³ בפירוש "שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד"⁶⁴, "אמליכתי למעלה ולמטה ולארבע רוחות",

ובזה גופא — "קורין את שמע בערבין", שהתנא מקדים ערבית לשחרית (כדאייתא בגמרא "מאי שנא דתנא ערבית ברישא") לפי שזהו חידוש גדול יותר — שגם "בערבית", כאשר העולם הוא במעמד ומצב שאינו שייך לקבל את האור ד"שמש (ומגן) הוי' (אלקים)"⁶⁵, אור ה', ככחו של יהודי להמליך את הקב"ה בעולם,

והיינו, לפי שבתחילת היום קיבל את התורה מחדש ולמד הלכות, ובמשך כל היום כולו לא הסיח דעתו מלימוד התורה — שהרי גם מי שאין תורתו אומנתו, ולא עוד אלא שאינו "ממהר לעשות צרכיו בכל מה דאפשר כדי לחזור וללמוד" השיעור הקבוע, מ"מ, כיון שהחיוב דלימוד התורה הוא במשך כל היום וכל הלילה, מהני ברכת התורה שבתחילת היום על כל היום כולו והלילה שלאחריו³⁸ — נעשה בעה"ב על העולם להמליך את הקב"ה בעולם אפילו כאשר בעולם שורר חושך ("בערבית"), ועד שפועל שמ"קורין את שמע בערבין" באים למעמד ומצב ד"קורין את שמע בשחרית" — שגם כאשר העולם הוא מואר, שיש בו הבנה והשגה באלקות, פועל יהודי להוסיף הבנה פנימית יותר והבנה עמוקה יותר.

והענין בזה — שהעולם מצד עצמו שייך רק לשם אלקים, "אלקים"

(61) כתובות פ"א ה"ב. וש"נ.

(64) ואתחנן ו, ד.

(62) תהלים נו, ג.

(65) תהלים פד, יב. וראה תניא שעהיודה"

(63) ברכות יג, ב.

רפ"ד. לקו"ש ח"י"ח ע' 310. וש"נ.

בגימטריא "הטבע"⁶⁶, וכפי שמצינו שפרעה אמר "לא ידעתי את הוי"⁶⁷, היינו, שידיעתו היא רק בשם אלקים, אבל שם הוי, "הי' הוה ויהי' כאחד"⁶⁸, שבטבע גופא יהי' למעלה מן הטבע, אין זה בהשגתו של אינו-יהודי⁶⁹.

וזהו הענין ד"קורין את שמע בשחרית" — שגם כאשר מאיר גילוי אלקות בעולם, אלא שהגילוי הוא רק שם אלקים, כפי שאלקות הוא בהגבלת הטבע, פועל יהודי להוסיף גילוי אור יותר ("מאָכּן נאָך ליכטיקער") — שיהי' גילוי שם הוי',

— כפי שיתגלה לעתיד לבוא, כמ"ש⁷⁰ "ביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד" —

שגם בשם אדנ"י ובשם אלקים יאיר שם הוי', "הי' הוה ויהי' כאחד" — שבטבע יהי' נראה למעלה מן הטבע, בעיני בשר.
[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "דרכך אלקינו"].

* * *

יג. במכתבו הידוע⁷¹ אודות גאולתו, מזכיר רבינו הזקן שיום זה הוא "יום הלולא רבא של רבינו הקדוש נ"ע" (המגיד ממעזריטש).

וכיון שאדמו"ר הזקן מזכיר את יום ההסתלקות-הילולא של רבו בקשר עם גאולתו — שזהו בודאי בכוונה — הרי זה סימן שיש שייכות בין ב' הענינים.

יד. ויש לבאר תחילה כללות ענין המאסר והגאולה:

ובהקדם מה ששמענו ריבוי פעמים מכ"ק מו"ח אדמו"ר⁷², שלא שייך שמציאות העולם או אינם-יהודים יוכלו להעלים ולהסתיר על ענין של תומ"צ, על נפש האלקית של יהודי; רק כאשר ישנו ענין של "מהרסיך ומחריבין ממך יצאו"⁷³, אזי יכולה להיות אחיזה ללעו"ז, לאינם-יהודים, שעל ידם תהי' להם שליטה כו'.

69 ראה גם לעיל ע' 80. וש"נ.

70 זכרי' יד, ט.

71 נדפס באג"ק שלו ע' רלב. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יט כסלו).

72 ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1207 ואילך.

חכ"א ע' 162. ועוד.

73 ישעי' מט, יז.

66 פרדס שי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה

פ"ו (ד"ה והמרגיל — קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. ועוד. תניא שעהיוה"א רפ"ו.

ובכ"מ.

67 שמות ה, ב.

68 זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט.

תניא שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

וזה גופא שישנה מציאות כזו — הנה בכמה ענינים הרי זה מפני שצריך להתגלות אור חדש, אור יקר ביותר, שלכן מתעוררת ההתנגדות דלעו"ז כמה פעמים ככה יותר מאשר בנוגע לאור ע"ד הרגיל.

ולכן, כשם שקודם הגילוי דנגלה דתורה היו כמה העלמות והסתרים, שזוהו"ע ד"עבודה קשה וגו'" (ככל פרטי הענינים שנימנו בכתוב⁷⁴, וכפי שנתבארו בארוכה במדרשי חז"ל⁷⁵, ותורת החסידות מוסיפה לבארם בפנימיות הענינים⁷⁶) — כמו כן כאשר הוצרך להיות הגילוי דפנימיות התורה הי' ענין של העלם והסתר, אבל, העלם והסתר זה, להיותו קודם התגלות אור נעלה יותר (פנימיות התורה), בא בהתלבשות ע"י ענין שיש בו גם "כבואה דכבואה"⁷⁷ (ע"י בני ישראל דוקא, "מהרסיך ומחריבך ממך יצאו", דלא כהעלם והסתר קודם התגלות נגלה דתורה, שהי' ע"י אינם-יהודים)⁷⁸.

וכללות הדברים [כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר:] כ"ק מו"ח אדמו"ר מעולם לא רצה להאריך בזה] — שהי' קטרוג למעלה על זה שרוצים לפרסם ברבים רזי תורה ורזין דרזין, ובאופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה"⁷⁹, היינו, לחבר את ב' הקצוות: עומק רום, ה"מעייין", שזהו ההתחלה והמקור של ה"מים חיים" — עם ה"חוצה", שככל שיהי' רחוק וככל שיהי' חוץ, יומשך שם לא רק סתם "מים", סתם "מים חיים", אלא המעייין דוקא. וכיון שזהו דבר חדש ביותר — הי' על זה קטרוג גדול ביותר.

וכדי לבטל קטרוג זה, להסיר את כל ההעלמות וההסתרים ולקבל הרשיון על הפצת המעיינות חוצה — הוצרך להיות ענין של אתערותא דלעילא בתכלית, שזהו מה שנפעל ביום ההסתלקות-הילולא של המגיד, כדלקמן.

טו. והענין בזה:

אודות ענינו של יום הסתלקות-הילולא — שחוזר ונשנה בכל שנה ושנה, כפירוש האריז"ל⁸⁰ על הפסוק⁸¹ "והימים האלה נזכרים ונעשים",

ואילך. תו"מ ח"ג ע' 193. ח"ד ע' 224. חיי"ג ס"ע 181.

(79) משלי ה, טז. וראה תענית ז, א.
(80) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
(81) אסתר ט, כח.

(74) שמות א, יד.

(75) ראה זח"ג קנג, א.

(76) ראה תו"א ר"פ שמות.

(77) יבמות קכב, א. וש"נ. וראה לקו"ת

תצא לו, ג ואילך. ובכ"מ.

(78) ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 44

שכאשר "נזכרים" כדבעי (באופן שנקרא ע"פ תורה בשם זכירה), אזי חוזרים ו"נעשים" כל ההמשכות כבפעם הראשונה — מבאר אדמו"ר האמצעי בדרושי ל"ג בעומר⁸² ב' עינים: (א) כאשר "הגיע עת הסתלקותו בודאי הגיע בשעה ההיא לתחילת וראש כל המדריגות שלו", תכלית מקור ושורש נשמתו, (ב) "כל מה שעוסק כל ימיו ברזין דאורייתא עלו עם שורש נשמתו בעלותו בשעה ההיא".

ומזה מובן שכל אלה שקיבלו מתורתו של בעל יום ההילולא והתאחדו עמה — כמבואר בתניא⁸³ שהשכל והמושכל והמשכיל מתאחדים ונעשים חד ממש ב"יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות" — מתעלים גם הם לתכלית מקור ושורש נשמתו.

ובנוגע לעניננו: ביום ההילולא של המגיד, שבו נתעלה לתכלית שורש ומקור נשמתו, ויחד עמו נתעלו גם כל התורה ורזין דאורייתא שעסק בהם כל משך ימי חייו — נתעלו לשם גם אלה שלמדו תורתו והתאחדו עמה, כולל ובמיוחד אדמו"ר הזקן, אשר, עם היותו נשמה חדשה (כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בארוכה בכמה משיחותיו⁸⁴), הרי גם נשמה חדשה צריכה מורה-דרך, ועליו כותב אדמו"ר הזקן⁸⁵ "שמעתי ממורי ע"ה", והוא (המגיד) גילה לו (לאדמו"ר הזקן) מי ומה הוא, ונתן לו כל מה שנתן לו כו'.

ונמצא, שביום ההילולא של המגיד נתעלה אדמו"ר הזקן ונתאחד עם רבו המגיד, ועי"ז גם עם הבעש"ט, כך ששלשתם — הבעש"ט המגיד ואדמו"ר הזקן — נעשו מציאות אחת.

וכמובן גם מענינם בספירות — כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה⁸⁶ שהבעש"ט והמגיד הם ב' הבחינות שבספירת הכתר: הבעש"ט — בחי' עתיק, והמגיד — בחי' אריך, ואדמו"ר הזקן הוא ספירת החכמה. והרי בספירת החכמה נמשך ומתגלה (ע"י בחי' אריך) גם בחי' עתיק, ועד שפנימיות אבא הוא פנימיות עתיק⁸⁷.

אגה"ק סכ"ג: "שמעתי מרבותי". וראה סה"ש תש"ד ע' 98.

86) לקו"ד ח"א לו, סע"א. וראה תו"מ ח"א ע' 36. וש"נ.

87) ראה בהנסמן במאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג ע' תתע הערה ד"ה כמ"ש.

82) סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, ב ואילך.

83) פ"ה.

84) ראה סה"ש תש"ה ע' 127 ואילך.

תש"ו ריש ע' 22. וש"נ.

85) בתניא פל"ה בהגהה. וראה גם תניא

טז. עפ"ז מובנת השייכות ד"יום הלולא רבא של רבינו הקדוש
נ"ע" לגאולתו של אדמו"ר הזקן:

היציאה לחירות למטה ע"י הפד"י בשלום למעלה, שנתבטל
הקטרוג ונתבטלו ה"געוואלדיקע קשיות" איך אפשר להפיץ המעינות
חוצה — קשורה עם העילוי שנפעל מצד יום ההילולא של המגיד, כי,
ביום ההילולא הגיעו והמשיכו מתכלית ומקור שורש נשמתו, בעומק רום,
והרי כל הגבוה גבוה יותר יכול לירד לתחתון תחתון יותר, למטה מטה⁸⁸,
וזהו ענינה של תורת החסידות — ע"י אהבת ישראל — להביא את כל
עניני התורה, אפילו סודות שבתורה ורוזין דרוזין שבתורה, ולהלבישם
באותיות כאלה שגם נפש הבהמית תוכל להבין אותם, ועד כדי כך,
שאפילו פשוט שבפשוטים שבישראל יהי' לו חלק לא רק בסודות התורה
סתם, אלא גם ברזין דרוזין שבתורה.

וכמודגש בנוגע לספר התניא — עליו אמר הרה"צ ר' לוי יצחק
מבארדיטשוב שזהו דבר פלא שלקחו והכניסו את הקב"ה בספר קטן
(גענומען אַזא גרויסן אויבערשטן און אַריינגעשטעלט אין אַזא קליינעם
ספר'ל")⁸⁹ — שניתן לכל ישראל כדי שיגיע עד לפשוט שבפשוטים,

— וכפי שכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' ממכתביו⁹⁰ בנוגע ללימוד
ספר התניא, שאפילו גדול שבגדולים לא הגיע עד תכליתו, ולאידך, גם
קטן שבקטנים יכול ללמוד וליקח משהו מספר התניא —

כולל גם מ"ש בלקו"ת⁹¹ בפירוש "להגיע" — "אָנרירן", ובדרך
ממילא — כל המחובר לטהור נעשה גם הוא טהור⁹².

והיינו, שתמורת זה שבזמנים שלפנ"ז הי' הסדר⁹³ של אמירת זהר
באופן ד"לא ידע מאי דקאמר", וכמו כן אמירת תהלים שתהא נחשבת
"כנגעים ואהלות"⁹⁴, ועד למ"ש השל"ה⁹⁵ שמי שאינו שייך לענינים
אחרים יאמר את שמות החומשים, שמות ספרי התנ"ך, ושמות המסכתות,
ועי"ז פועל בדרך סגולה דבר גדול ביותר — פעלה תורת חסידות חב"ד

(91) ר"פ שמיני (יה, סע"א).

(92) כלים פ"ב מ"ב. ב"ק צב, ב.

(93) ראה סה"ש תש"א ע' 86.

(94) יל"ש תהלים רמז תריג. תרעח.

(95) בהקדמתו בית אחרון (יג, סע"א

ואילך) — בהגהה. וראה גם ספר שפתי

ישנים (להר"ר שבתי משורר בס) בהקדמה.

(88) ראה בארוכה שערי אורה שער הפורים

ד"ה יביאו לבוש מלכות פי"ב ואילך. פל"ב
ואילך. ועוד.

(89) ראה גם תו"מ — רשימת היומן ע'
שיח. וש"נ.

(90) ראה אג"ק שלו ח"ד ס"ע רסז. וראה

גם אג"ק ח"ז ע' קנח. ח"ט ע' פג. ועוד.

שלא מסתפקים באמירת אותיות, ע"ד השבעת שמות, אלא יש צורך ב"יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות" בין השכל של פשוט שבפשוטים עם רזין דרזין דאורייתא, שע"ז נעשה מאוחד עם עצמות ומהות, ופועל ב"חוצה" — דירה לו יתברך.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "שלש תנועות" — של הבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן. ואח"כ צוה לנגן את שאר הניגונים של אדמו"ר הזקן (מלבד הניגון "אבינו מלכנו" שכבר ניגנו לפני"ז). וניגנו "קול דודי", "אלי אתה", "צאינה וראינה".]

* * *

יז. בנוגע ל"צאינה וראינה"⁹⁶ — שיש על זה בלקו"ת⁹⁷ דרוש ארוך עם ביאורים — סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר שהיסוד והתחלה לזה הי' באופן של תורה קצרה שאמר אדמו"ר הזקן בקשר למאורע דלקמן:

פעם⁹⁸ בצאת אדמו"ר הזקן מחדרו שמע את הרבנית משוחחת עם עוד אשה ואומרת בתוך הדברים איזה ענין בשמו (של אדמו"ר הזקן), וכיון שלא רצתה לקרותו בשמו, אמרה: "מיינער זאָגט".

ויאמר אדמו"ר הזקן — בנפלו על מזוזת הדלת ("אויף דער פריטעלקע", הנקרא באנגלית: "דאָר פּאָסט", שזהו המקום שקובעים בו המזוזה) מתוך דביקות — אם ע"י מצוה אחת הנני שלך, עם כמה מצוות נעשים אנו של הקב"ה.

ואמר תורה קצרה על הפסוק "צאינה וראינה בנות ציון", שתוכנה, שהיציאה ("צאינה") מהכלים לראות אלקות ("וראינה") נפעלת ע"י בנות ציון.

יח. וזהו שרואים עד כמה היתה ההשתדלות בנוגע לענינים הקשורים עם "בנות ציון", נשים, ועי"ז פעלו כו"כ ענינים — לא רק בנגלה דתורה ולא רק בפנימיות התורה, אלא גם במעשה בפועל, שזהו תכלית הכל, כמ"ש⁹⁹ "את מצוותיו שמור כי זה כל האדם".

וענין זה מודגש גם בנוגע לי"ט כסלו:

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר בשם אבותיו שהקטרוג למעלה על הפצת

(נעתק ב"היום יום" כג שבט). וראה גם תו"מ

ח"ז ע' 274 ואילך.

(99) קהלת יב, יג.

(96) שה"ש ג, יא.

(97) שה"ש כד, ד ואילך.

(98) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' שלח

החסידות הי' כבר כו"כ שנים לפני זה (לפני המאסר והגאולה די"ט כסלו), ואדמו"ר הזקן אמר אז, שאילו לא היו מבטלים את הקטרוג, מי יודע מה הי'...

ומי הציל את כל המעמד ומצב — היתה זו בתו של אדמו"ר הזקן, אמו של הצמח צדק, ובשביל זה הי' אדמו"ר הזקן מכיר לה טובה, ומסר גם לחסידים כו' (כידוע אריכות הסיפור בזה כפי שרשם והדפיס כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחות של י"ט וכ' כסלו¹⁰⁰).

יט. וההוראה מזה:

ידוע הפתגם¹⁰¹ שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אביו, שכשם שמצוה להניח תפילין בכל יום, כך מצוה להקדיש זמן בכל יום להשפיע על האשה והילדים.

והגע עצמך:

מצות תפילין הוא מצוה מדאורייתא, ולא עוד אלא ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין"¹⁰² (כפי שלומדים מזה כו"כ ענינים), ותוכנה וענינה — לשעבד הלב והמוח (כדאיתא בשו"ע¹⁰³), שהם ה"שליטיין"¹⁰⁴ בכל גוף האדם ובכל נשמת האדם.

ומזה מוכן עד כמה נוגעת ההשתדלות להשפיע על האשה והילדים — שכ"ק אדנ"ע בחר להשוות זאת למצוה כזו שהיא לא רק מן התורה, אלא שכל התורה כולה הוקשה לה, ונוגעת לכללות האדם ע"י הלב והמוח.

ולא כמו אלה שחושבים שמתנהגים "לפנים משורת הדין" בכך שמקמצים את זמנם להשפיע על בני הבית, לספר להם ענין שלפי דעתם הוא דבר פשוט, באמרם שאין להם זמן, כיון שצריכים לעסוק בלימוד התורה, להאריך בתפלה, וכיו"ב — כי, נוסף לכך שיתכן שטועים בחשבונם שזהו דבר פשוט, הנה גם אם זהו אכן דבר פשוט, הרי בנוגע לבני הבית הרי זו ידיעה יסודית, שעל ידה תשתנה הנהגתם בענינים עיקריים וחיוניים.

וזוהי ההוראה שכשם שבנוגע לכל התורה כולה, ובנוגע לתפילין

מו"ח שנה זו (אג"ק חי"ב ע' ק). ועוד.
 102 (קידושין לה, א. וש"נ.
 103 (אור"ח סכ"ה ס"ה. שו"ע אדה"ז שם
 סי"א.
 104 (זח"ב קנ"ג, א.

100 (תרצ"ג סי"א ואילך — לקו"ד ח"א
 מא, א ואילך. וראה בארוכה קונטרס "הרבנית
 דבורה לאה" (קה"ת תשנ"ג). וש"נ.
 101 (מכתב הנעתק ב"היום יום" כב טבת.
 וראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ חי"ג ע' מז,
 ובהנסמן בהערות שם. וראה גם מכתב כ"ט

שהוקשה כל התורה כולה לתפילין, לא יטען אף אחד שיש ענין חשוב יותר מזה, בידעו שזהו עיקר כל הענינים, ובזה תלוי העבודה שבלב והעבודה שבמוח — צריך לידע שכן הוא גם בנוגע להשפעה על בני ביתו, וכדאיתא בגמרא¹⁰⁵ על הפסוק¹⁰⁶ "כי ידעתיו אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו", "בניו לדין ביתו (היינו נשים) לצדקה", אשר עי"ז "לקח" אברהם את הקב"ה.

ועאכו"כ בדורנו זה בודאי שאין להפחית מהזמן שצריך להקדיש להשפעה על בני הבית — כיון שזהו יסוד הבית ועיקרו, ובזה תלוי מציאותו של האדם הנמצא בבית (הבעל).

ולא כמו אלה שנראה להם שההשפעה על נשים ובנות היא דבר מודרני, ואפשר שייעשה ע"י אחרים, אלא, צריך לדעת שגם ענין זה הוא בכלל הענינים שעליהם אמרו חז"ל¹⁰⁷ "מצוה בו יותר מבשלוחו", ובפרט שאחרים אין להם גישה, ואינם יכולים לדעת את ה"אותיות המתאימות" כפי שיודע הבעל או האב.

וכל ההשתדלות שנעשית בענין זה אינה מספיקה בערך דרישת השעה, שבוה תלוי הציור של הדור הצעיר, שהרי "אם אין גדיים כו"¹⁰⁸, והם ה"גדיים" שצריכים להיות "תיישים" במשך השנים הבאות.

וזוהי גם הסיבה לכך שכ"ק מו"ח אדמו"ר השתדל בהענין דהפצת המעיינות גם עבור נשים ובנות [דאף שלכאורה יש ספק אם הן חייבות בברכת התורה, הרי המסקנא היא שכיון שהן חייבות בכל מצוות לא תעשה, ובכל מצות עשה שאין הזמן גרמא, כולל גם הענינים דיראת ה' ואהבת ה', ובמילא צריכות ללמוד את עניני התורה הקשורים בזה, הרי גם הן מברכות "נותן התורה" על כל התורה כולה¹⁰⁹] — ע"י ההוצאה לאור באידיש¹¹⁰, באופן המתאים לפי עניניהן,

ועכשיו צריכים רק את ה"ממוצעים" — האבות והבעלים, שימלאו את תפקידם להיות ה"צינורות" שעל ידם ישפיעו ויעמידו את ה"עזרת נשים", להיות "חכמות נשים בנתה ביתה חצבה עמודי" שבעה¹¹¹,

— דקאי על השבעה ספרי תורה (שהרי ספר במדבר נחלק לשלשה ספרים: עד פרשת "ויהי בנסוע הארון", פרשת "ויהי בנסוע הארון",

(109) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 37 ואילך, ע' 148 ואילך.

(110) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 132. וש"נ.

(111) משלי ט, א.

(105) סנהדרין נו, ב (ובפרש"י).

(106) וירא יח, יט.

(107) קידושין מא, א.

(108) ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב. ועוד.

ולאחרי פרשת "ויהי בנסוע הארון"¹¹², וכמבואר בחסידות¹¹³ שע"י השבעה ספרי תורה מבררים את שבעת המדות שבנפש האדם (כפי שנימנים במהלך העבודה דספירת העומר) —

ועי"ז נעשה בנין עדי עד, דירה לו ית' בתחתונים.
[ניגנו הניגון "לקראת שבת", וניגון דבקות לאדמו"ר הזקן].

* * *

כ. כל מדינה יש לה המנהגים שלה, ובמילא, גם אם מצד עצמו לא הי' נוהג באופן כזה, הנה כאשר "אתית לקראת"¹¹⁴, אזי מרצונו או שלא מרצונו נדבק משהו ממנהג המדינה. ובשתי האופנים — כהמשל במדרש¹¹⁵ "למי שנכנס לחנותו של בשם, אע"פ שאינו מוכר לו ואינו לוקח ממנו, הוא יוצא וריחו בגדיו מבושמים .. נכנס לחנותו של בורסקי, אע"פ שאינו מוכר לו ואינו לוקח ממנו, הוא יוצא וריחו בגדיו כו".

ובמדינה זו — הטבע והמנהג שבכל ענין מחפשים "תכלית". החילוק הוא רק שפלוגי מחפש תכלית בכסף, ופלוגי מחפש תכלית בהעסק, וכיו"ב, אבל לעשות ענין ("גלאַט אַזוי") לשמה, ללא תכלית מבחוץ הימנו — אין זה מתקבל בשכל, והרי זה בבחינת "אם כן למה זה אנכי"¹¹⁶.

ובנוגע לענינו:

עצם העובדה שיהודים מתאספים יחדיו לחגוג את "החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו" — הרי ענין זה לבד מהוה תכלית מצד עצמו.

ובמכ"ש וק"ו מהמסופר בגמרא¹¹⁷ אודות "הנך תרי .. אינשי בדוחי" (שהיו משמחים בני אדם), שאמרו עליהם ש"בני עלמא דאתי ניהור", ואם הדברים אמורים בשמחה סתם — עאכו"כ בשמחה הקשורה עם "אור וחיות נפשנו (ש)ניתן לנו".

אמנם, איתא בגמרא¹¹⁸ "איתתא בהדי שותא פילכא" (עם שהאשה

(114) ראה ב"ר פמ"ח, יד. וש"נ.

(115) מדרש משלי פי"ג. ועוד.

(116) תולדות כה, כב.

(117) תענית כב, א (ובפרש"י). וראה כתר

שם טוב סנ"ח. סער"ב.

(118) מגילה יד, ב (ובפרש"י).

(112) שבת קטז, רע"א ובפרש"י.

(113) ראה תו"א מג"א בסופו (קכד, א).

אוה"ת לך לך (כרך ד) תרפג, א. חנוכה (כרך

ה) תתקלא, א. בהעלותך ע' שבכ. סה"מ תר"ל

ע' יב. תרל"ד ע' רלו. תרע"ח ע' שמג. עטר"ת

ע' סב. תרפ"ו ע' רכב. ועוד.

מדברת היא טווה), שגם בשעה שהיא מדברת [והרי אמרו חז"ל¹¹⁹ "עשרה קבין שיחה ירדו לעולם תשעה נטלו נשים"¹²⁰], שזה לבד דבר חשוב, הרי היא גם טווה, כיון שרצונה להשיג עוד ריוח צדדי.

והנמשל מזה בנוגע לענינו:

נוסף על מעלתה של ההתוועדות כשלעצמה, ומה גם שנערך בה חלוקת הש"ס, ובמילא ילמד כל אחד מתוך שמחה ותענוג את המסכתא שקיבל על עצמו (נוסף על כל שאר השיעורים שלו) — רוצים ריוח נוסף, — אינני רוצה לומר "ריוח) צדדי", כיון שיתכן שזהו העיקר העיקרי והפנימי —

שיתוסף לימוד בתורת החסידות, שזוהי תורתו של בעל השמחה, אדמו"ר הזקן — ועל ידו גם תורת המגיד והבעש"ט — כפי שנתבארה בהוספות וחיידושים במאמריהם של רבותינו נשיאינו ממלאי-מקומו. וע"פ האמור שבלמוד התורה השייך ליראת שמים ואהבת ה' חייבות גם הנשים — בודאי ימסרו את הדברים גם "בעזרת נשים".

כא. ובנוגע אל הפועל:

נוסף על כל השיעורים בתורה שישנם עד עתה — תפעל התוועדות זו שתהי' תוספת בלימוד תורת החסידות.

והלימוד יהי' — כדרישת תורת החסידות — באופן של פנימיות, שיוקלט בפנימיות, ובמילא יפעל בודאי לא רק על המחשבה, לחשוב אודות הענין הנלמד, ולא רק בדיבור [שחלק עכ"פ מהתשעה קבין שנטלו נשים, וגם החלק העשירי שנשאר לאנשים, ינוצל בשביל הדיבור בעניני חסידות], אלא צריך לפעול גם בנוגע למעשה, ולא רק בימים מיוחדים, יוהכ"פ, ר"ה, יו"ט ושבת, אלא גם ביום חול פשוט יהי' ניכר שהוא יהודי שלמד חסידות וחסידות למדה אותו¹²¹.

וכידוע¹²² סיפור החסידים אודות פגישה עם שוטר לאחר התוועדות חסידית באישון לילה ברוסיה,

— ששם הי' הפחד של יהודי מפני שוטר באופן שאין לשער, ובפרט בלילה, כאשר קשה להבחין אם הוא מחביא את הכלי-זין בכיסו

וגם בי"ט כסלו!

(121) ראה לעיל ריש ע' 98. וש"נ.
(122) ראה שיחת י"ט כסלו תרח"ץ ס"ו
(סה"ש תרח"ץ ע' 251).

(119) קידושין מט, ב.

(120) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-
שחוק שזהו ענין (שאי אפשר אמנם לומר עליו
שרואים במוחש, אבל) ששומעים במוחש...

או שאוחזו בגלוי, ומה גם שבנוגע לבן־נח יש להסתפק אם אפשר לסמוך על "חזקה" או על ה"רוב", ובפרט ש"חיישנין למיעוטא", ובמילא מובן עד כמה הי' גדול הפחד —

שלאחרי התוועדות חסידית שבה דובר אודות הענין דהתהוות יש מאין, שענין זה מכריח ש"אין עוד מלבדו"¹²³ אפילו לאחר שנתהווה היש, כיון שהכל בטל במציאות — בצאתם מהתוועדות לרחוב לפנות בוקר, השמיעו קולם בניגון בלכתם ברחוב, וכאשר הבחין השוטר (שהתעורר משנתו לקול ניגונם, או שהלך ברחובות העיר בהיותו על משמרתו) באנשים המהלכים וצועקים — קרא לעברם: "קטאָ אידיאָט" (כלומר: מיהו ההולך)? וענה החסיד שחזר מהתוועדות: "ביטול אידיאָט"! — זה־עתה התוועדו על כך שה"יש" אינו מציאות, להיותו בטל במציאות לדבר הוי' שמהוה ומחי' אותו; והרי ל"שוטר" מפחדים לומר דבר שקר — לא היתה לו ברירה אלא לומר מה שהרגיש: "קטאָ אידיאָט"? — "ביטול אידיאָט"!

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) כשיוצאים מהתוועדות חסידית צ"ל איזה הוספה בלימוד החסידות או תוספת בהדרכותי' ומנהגי'. ועד כמה שיהיו כל השיעורים וכל הענינים עד עתה — יש די מקום מספיק להוסיף כהנה וכהנה, "און ס'זאָל וואויל באַקומען".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שימשיכו לנגן את עשרת הניגונים של אדמו"ר הזקן, באמרו שנשאר עוד ניגונים שעדיין לא ניגנו, מלבד הניגון בן ד' הבבות].

* * *

כב. אף שמעולם לא שמעתי שיערכו "הדרן" על ספר התניא, בשייכות עם סיום לימוד ספר התניא והתחלת לימודו בי"ט כסלו (כנ"ל ס"ז) — הרי זה ע"ד מ"ש כ"ק אדנ"ע במכתבו (הנדפס בהוספה לקונטרס עץ החיים¹²⁴ וב"התמים"¹²⁵) בנוגע להאיסור לומר פירושים ו"פשט'לאך" בתניא, שכאשר יש מזה תוצאה בענין של יראת שמים, לא חלה על זה האזהרה הנ"ל¹²⁶.

גג. בסיום ספר התניא מדבר אדמו"ר הזקן אודות שמירת שבת, שיש בזה "פנימיות וחיצוניות", "חיצוניות מהשבת הוא שביתה מעשי'

ח"ב ע' תשכ.

(123) ואתחנן ד, לה.

(124) ע' 87 ואילך.

(125) ראה גם סה"ש תש"ב ס"ע 83

(126) ח"ג ע' סב. ולאח"ז באג"ק שלו ואילך.

גשמיית כמו ששבת ה' מעשות שמים וארץ גשמיים, ופנימית השבת היא הכוונה בתפלת שבת ובת"ת לדבקה בה' אחד, כמ"ש¹²⁷ שבת לה' אלקיך, וזו היא בחי' זכור. ובחי' שמור בפנימיות היא השביתה מדיבורים גשמיים כמו ששבת ה' מיו"ד מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ גשמיים, כי זה לעומת זה כו"ל.

והתחלת ספר התניא היא בדף־השער (כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹²⁸ שגם הוא לשונו של אדמו"ר הזקן, ולכן נכלל גם הוא בסדר הלימוד דספר התניא) — "מיוסד על פסוק¹²⁹ כי קרוב אליך הדבר מאוד . . לבאר היטב איך הוא קרוב מאוד בדרך ארוכה וקצרה בעזה"י".

וע"פ הכלל בכל התורה ש"נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן"¹³⁰ — יש קשר ושייכות בין סיום התניא להתחלת התניא, כדלקמן.

כד. הפירוש הפשוט במ"ש בסיום התניא "כי זה לעומת זה כו"ל

הוא:

מבואר בתניא שצ"ל גם "השביתה מדיבורים גשמיים (מלבד תפלה ותורה, ובזה גופא — "בקושי התירו לדבר דברי תורה בשבת"¹³¹, ועיקר ענין השבת הוא תפלה, שעיקרה אינו הדיבור, אלא מחשבה וכוונת הלב, כמ"ש¹³² "ולעבדו בכל לבבכם", "איזו היא עבודה שבלב זו תפלה"¹³³) כמו ששבת ה' מיו"ד מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ גשמיים".

ואין להקשות שהשביתה של הקב"ה מעשרה מאמרות היא לפי שע"י הדיבור שלמעלה נעשה מעשה, ומהי הראי' שצריך לשבות גם מדיבור למטה שלא נעשה מעשה על ידו? — כי, השביתה של הקב"ה היא גם מ"דיבור" כזה שעל ידו נתהוו "עלמין סתימין דלא אתגליין", שנקראים עולמות המחשבה, אע"פ שאין זה ענין של מעשה, כי אם מחשבה ודיבור בלבד.

וטעם הדבר — "כי זה לעומת זה כו"ל, היינו, שהאדם התחתון הוא לעומת אדם העליון שעל הכסא (כמרומו גם בכך שנקרא "אדם", על שם אדמה לעליון¹³⁴), ולכן צריך האדם התחתון ללמוד מהענינים שנעשים למעלה, ולידע שעל ידי העשי' למטה נעשה כן גם למעלה,

131) ראה ירושלמי שבת פט"ו ה"ג.

הובא בספר היראה לרבינו יונה אות שיט.

132) עקב יא, יג.

133) תענית ב, סע"א.

134) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

127) יתרו כ, יו"ד.

128) ראה גם שיחת י"ט כסלו תשי"ד

סכ"ב (תו"מ ח"י ע' 246). וש"ג.

129) נצבים ל, יד.

130) ספר יצירה פ"א מ"ז.

כמ"ש¹³⁵ "כמים הפנים לפנים וגו'", וכפירוש הבעש"ט¹³⁶ על הפסוק¹³⁷ "ה' צלך", שכשם שה"צל" מתנענע בהתאם לתנועות אברי האדם, כך מתנהג הקב"ה כמו האדם, שכאשר האדם מתנהג במדת הטוב והחסד, מתנהג גם הקב"ה במדת הטוב והחסד, "מדה כנגד מדה"¹³⁸.

כה. ולכאורה אינו מובן כיצד אפשר לחברם "זה לעומת זה":

המדובר הוא אודות אדם התחתון, היינו, כפי שהנשמה מלובשת בגוף דוקא — שהרי התורה לא ניתנה למלאכי השרת, וגם לא לנשמות בהיותן למעלה, כי אם לאחרי שירדו למטה, ובלשון הגמרא¹³⁹ "למצרים ירדתם... יצה"ר יש ביניכם", אזי ניתנו להם עשרת הדברות ולאח"ז כל התורה כולה.

ואדם התחתון — מחברים אותו עם הקב"ה, ועל שניהם אומרים הלשון "זה", לשון נוכח, "מראה באצבעו ואומר זה"¹⁴⁰, היינו, שהמציאות היחידה שנמצאת בכל מקום ובכל זמן היא מציאותו של הקב"ה, וגם המציאות של בני ישראל, דכיון שהנשמה היא "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁴¹, ושורש הנשמות הוא בעצמות, יכולים לומר גם עליהם הלשון "זה", לפי שגם הם נעשים מציאות אמיתית, כי "אתם הדבקים בה' אלקיכם (ועי"ז) חיים כולכם"¹⁴² נשמות בגופים למטה.

ולכאורה, איך אפשר לחבר עצמות ומהות שלמעלה עם עצם ומהות הנשמה למטה?

והמענה על זה — "לעומת זה": כך הוא רצונו של הקב"ה, שהוא כל יכול, ומי יאמר לו מה תעשה¹⁴³, ובמילא לא שייך שום הגבלות ומדידות.

כאשר מדובר אודות ענינים של סדר השתלשלות, ישנו הסדר של קדימה ואיחור, מעלה ומטה; אבל כאשר מדובר אודות "זה" — מציאות אמיתית, "אמיתת המצאו"¹⁴⁴, ש"מציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו" (כמ"ש באגה"ק¹⁴⁵), שענין זה אי אפשר

135) משלי כז, יט. וראה תניא פמ"ו
ואילך.

136) ראה כתר שם טוב בהוספות סע"ח.
וש"נ.

137) תהלים קכא, ה.

138) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב
ואילך.

139) שבת פח, סע"ב ואילך.

140) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג.
פרש"י בשלח טו, ב.

141) תניא רפ"ב.

142) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"ג
ספל"ד.

143) ע"פ איוב ט, יב.

144) ראה רמב"ם ריש הל' יסוה"ת.

145) ס"כ (קל, ריש ע"ב).

לומר על אורות וגילויים, כי אם על העצמות בלבד, ורק עליו אפשר לומר התואר "זה" — הנה "לעומת זה" מתבטלים כל המדידות וההגבלות וקושיית שישנם מצד שכל, אפילו שכל דקרושה, ונעשה "זה" גם בעצם ומהות הנשמה.

וזהו הטעם שמסיים "כי זה לעומת זה כו'", ואינו מעתיק המשך הכתוב "עשה האלקים" — כי, "האלקים" הו"ע של צמצום, ואילו כאן מדובר אודות המציאות האמיתית, "אמיתת המצאו", שעל ידו נעשית המציאות של יש הנברא, שלאח"ז נעשית יש האמיתי, כידוע¹⁴⁶ שלעתיד לבוא יהי' הגוף של יהודי בבחינת יש האמיתי ע"ד למעלה כביכול.

כו. ומצד הענין ד"זה לעומת זה" — "קרוב אליך הדבר מאוד גו'":

מבואר בתניא¹⁴⁷ "מ"ש כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו, דלכאורה הוא בלבבך נגד החוש שלנו [והתורה היא נצחית] .. אלא דלעשותו ר"ל האהבה המביאה לידי עשיית המצוות כו'", וכפי שמבאר לפנ"ז כמה אופנים בהאהבה שמביאה לידי עשיית המצוות.

ולאח"ז ממשך¹⁴⁸: "ולתוספת ביאור באר היטב מלת מאד", ומבאר שזהו מצד ה"אהבה מסותרת (ש"נכלל בה גם דחילו") .. שהיא ירושה לנו מאבותינו".

והענין בזה:

ירושה — הו"ע שאינו ע"פ שכל. במכירה — צריך ליתן תשלום, ואפילו במתנה — צריך לעשות "נייחא לנפשי"¹⁴⁹, ואילו ירושה, הרי אפילו מי שאינו שייך לשכל, חרש שוטה וקטן, אפילו תינוק בן יומו — יורש הוא "הון עתק שלא עמל בו" (כלשון אדמו"ר הזקן בספר התניא¹⁵⁰), להיותו "יורש", שעומד במקום המוריש ונעשה מציאותו של המוריש, כמ"ש¹⁵¹ "תחת אבותיך יהיו בניך".

ומה מקבל כאו"א מישראל בירושה? — אהבה מסותרת, שזהו ענין נעלה יותר גם מהעבודה שבבחינת "מרכבה" ("האבות הן הן המרכבה"¹⁵²):

(149) ראה גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ועוד.

(150) פל"ג.

(151) תהלים מה, יז. וראה ב"ב קנט,

רע"א.

(152) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(146) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי

בשלה מג, ג ואילך. תו"מ סה"מ תשרי ע' מ.

וש"נ.

(147) פי"ז.

(148) בפ"ח.

מבואר בכ"מ בחסידות¹⁵³ ש"מרכבה" היא רק בטלה אל הרוכב, אבל היא עדיין מציאות בפני עצמה. וישנו ענין נעלה יותר — שמתבטל ממציאותו ("ער ווערט אויס מציאות"), עד שכל מציאותו אינה אלא מציאות האדון. וזהו ענין האהבה המסותרת — אהבה עצמית, שהיא מצד היותו חד ממש עם העצם, דהעצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס בכולו¹⁵⁴.

ואע"פ שהאהבה המסותרת נעלית יותר מהעבודה ד"מרכבה", הנה בנוגע להענין ד"מרכבה" שייך להתווכח ולומר שישנם כאלה שאינם יכולים להגיע לזה כו', ואילו האהבה המסותרת שלמעלה ממנה — ישנה אצל כאו"א מישראל, להיותה "ירושה לנו מאבותינו", וכאמור, שהיורש עומד במקום המוריש, ובנדוד, שנעשה מציאותו של זה שהוא חד ממש עם עצמות ומהות — שזהו תוכן הענין ד"זה לעומת זה".

והאהבה המסותרת, האהבה העצמית, להיותו חד עם העצם ("זה לעומת זה") — פועלת שיהי' לא רק "קרוב אליך הדבר", אלא "קרוב .. מטא".

ובשביל זה יש צורך "בעזה" (כפי שממשיך ומסיים בדף-השער), כמארז¹⁵⁵ "אלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו"; אלא שהעזר הוא רק כדי להסיר את הענינים שיכולים לפעמים לכסות את האהבה המסותרת, אבל האהבה המסותרת עצמה ישנה בירושה אצל כאו"א מישראל, להיותו יורש שעומד במקום המוריש, שהוא חד ממש עם עצמות ומהות.

כז. ונמצא שפעולת הענין ד"זה לעומת זה" היא בשתים:

בסוף העבודה — הרי זה פועל שהנהגת האדם תהי' באופן ד"שבת לה' אלקיך" לא רק בחיצוניות (שזהו ע"ד הענין ד"משרה"¹⁵⁶), אלא באופן של ריבוי ("לסרבה המשרה"¹⁵⁷) עד שיומשך גם בפנימיות, בעיקר בתפלה, ובדרך ממילא גם בתלמוד תורה.

ובתחלת העבודה — הרי זה פועל שבאיזה זמן ומקום ובאיזה מעמד ומצב שנמצאים, יהי' "קרוב אליך הדבר .. לעשותו", ולא רק "קרוב" סתם, אלא "קרוב .. מאד", מצד האהבה המסותרת שבלב כללות ישראל, שנכלל בה דחילו.

(155) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.
(156) ראה בהמאמר פ"ד (לעיל ע' 249).
(157) ישעי' ט, ו.

(153) ראה סה"מ אעת"ר ע' קכז.
(154) ראה תר שם טוב בהוספות סרכ"ז.
וש"נ.

וטעם הדבר — לפי ש"זה לעומת זה", היינו, מציאות היש דכאו"א מישראל למטה שנעשה מציאות אחת עם היש האמיתי, אמיתת המציאות ש"מציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו", שזהו אמיתית הענין דדירה בתחתונים, שהאדם העליון והאדם התחתון נעשים כולא חד.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן (ניגון אדמו"ר האמצעי) "ניע זשוריצי כלאפצי". ואח"כ צוה לנגן ניגון מהצמח-צדק].

* * *

כח. בבואו מפרטבורג כתב אדמו"ר הזקן את אגרת הקודש הידועה ד"ה קטנת¹⁵⁸, שתוכנה, ש"כל הקרוב אל ה' ביתר שאת והגבה למעלה מעלה צריך להיות יותר שפל רוח למטה מטה", וכפי שאמר יעקב "קטנתי", שהי' "קטן" . . במאד מאד בעיניו מחמת ריבוי החסדים" שעשה הקב"ה עמו, כמ"ש¹⁵⁹ "כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות", כי החסדים הם "בחי" קרבת אלקים", וגודל הקירוב פועל את ענין הביטול ("קטנתי") ביתר שאת וביתר עוז.

ובנוגע לענינו — ובהקדמה:

בענין של שמחה בכלל הרי "כל ישראל ערבין זה בזה"¹⁶⁰, כך שנמצאים כולם בתנועה של שמחה. אבל, בהשמחה גופא ישנם חילוקים, ו"כל הקרוב", ו"כל הקרוב קרוב" — שממנו נדרש יותר ענין הביטול (כנ"ל) — נרגש אצלו ענין השמחה יותר.

ומזה מובן גם בנוגע להשמחה די"ט כסלו הקשורה עם הנצחון של תורת החסידות, ש"אור וחיות נפשנו ניתן לנו", ובמילא הרי זה נוגע לכל הענינים — שגם בזה יש חילוקי דרגות, וישנו "כל הקרוב כו" לענינים דתורת החסידות (ובודאי יש אצלם גם ענין הביטול יותר, כדרישת רבינו הזקן החל משנת תקנ"ט) — שהם אלה שעיקר ענינם ועסקם הוא בלימוד תורת החסידות, ובפרט ה"משפיעים" שזוהי ה"משרה" (בלשון המדינה: ה"דזשאב") שלהם.

ובהתאם לכך, הרי בעמדנו עתה בהשמחה די"ט כסלו — הנה הבחורים והמשפיעים של חסידות יאמרו "לחיים" עבור עצמם, ואח"כ יצרפו אליהם את כל הקהל עם ניגון חסידי.

(160) שבועות לט, סע"א. סנהדרין כז, סע"ב.

(158) תניא אגה"ק ס"ב (קג, ב).
(159) וישלח לב, יא.

והענין בזה — שלימוד החסידות צריך להיות באופן שלאח"ז יפיצו את המעיינות חוזה, וכמדובר כמ"פ¹⁶¹ שהסימן ל"מעייין" אמיתי (ולפי הרמב"ם¹⁶² הרי זה תנאי עיקרי) — שלא זו בלבד שמימיו קשורים ומחוכרים להמקור, אלא שמימיו מפכים גם ממונו והלאה, ואם לאו (שאצלו נעצרים המים) אין לו דין של מעיין. ולכן אמרתי שהבחורים והמשפיעים יצרפו אליהם את כל הקהל, אבל ההתחלה צריכה להיות מ"כל הקרוב".

[לאחרי שאמרו לחיים צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון מאדמו"ר מהר"ש, וניגון מאדמו"ר מהורש"ב נ"ע].

* * *

כט. [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שעכשיו יאמרו הבעלי-נגלה "לחיים", וינגנו ניגון שמח — ע"פ נגלה. והכריז, שכל הבעלי-נגלה יצאו מההסתר שלהם. ואח"כ אמר:]

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם שכאשר אדמו"ר הזקן רצה להפיץ את אור החסידות ברייסן, בליטא, הנה לכל לראש בחר אברכים בעלי-נגלה ושלח אותם בעיירות ישראל, וזו היתה ההתחלה שעיי"ז נתקבל שם אור החסידות¹⁶³.

ובמילא, שלא יחשבו שהכוונה היתה ח"ו להניח במקצת את הבעלי-נגלה הצדה...

אלא, שהסדר דתנית התורה במתן-תורה הי' באופן שפנימיות התורה ניתנה בנגלה, ונגלה דתורה, גליא דאורייתא, ניתנה בנסתר — כמדובר כמ"פ¹⁶⁴ שבמעמד הר סיני שבו ניתנו עשרת הדברות באופן ש"על כל דיבור ודיבור פרוחה נשמתן"¹⁶⁵, ראו כל ששים ריבוא בני ישראל "מעשה מרכבה"¹⁶⁶, היינו, שפנימיות התורה היתה בגילוי; ואילו גליא שבתורה, הפירושים של עשרת הדברות וכל שאר עניני התורה שלאח"ז, היו כלולים בעשרת הדברות בנסתר, ולאח"ז התחילו קימעא קימעא לגלותם מנסתר לנגלה.

164) ראה תו"מ ח"ח ס"ע 240 ואילך. וש"נ.

165) שבת פח, ב.

166) ראה תנחומא צו יב. שמו"ר פכ"ט,

ב. וש"נ.

161) ראה שיחת י"ט כסלו דאשתקד
סי"א (תו"מ ח"ג ע' 136). לעיל ע' 87. וראה
גם אג"ק ח"ד ע' סד.

162) הלי' מקואות פ"ט ה"ט.

163) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 246, ובהנסמן

שם.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהוריי"צ.
 אח"כ הורה לכו"כ לומר לחיים¹⁶⁷, ואח"כ אמר:
 כל אלה שלא קראתים בשם — הרי זה כאילו שקראו אותם בכל
 תוארי הכבוד, ומכבדים את כאו"א מהם לומר "לחיים", ולטעום "לעקאח",
 ושתהי' להם שנה טובה, "און אַ גוטן תמיד", ושלום על ישראל.
 אח"כ צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן (עוה"פ) את הניגון הספרדי
 ("אין אדיר כה"").]

* * *

ל. כיון שבשיעור תניא היומי לומדים גם את ה"הסכמות",
 וביניהם יש גם ההסכמה שמסתיימת ב"שנת פדותינו" — יעזור השי"ת
 שתהי' "שנת פדותינו" למטה מעשרה טפחים ע"י משיח בעצמו; לא רק
 גילוי אור המשיח, אלא משיח בעצמו, בשר ודם, נשמה בגוף, שיבוא
 ויגאלנו בקרוב ממש בגאולה האמיתית והשלימה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה ל"ועד המסדר" לומר "לחיים", באמרו:
 איתא בגמרא¹⁶⁸ שדורשין בכבוד אכסניא. וכיון שישנו "ועד המסדר" שסידר
 את כל הענינים — יתן להם השי"ת כבוד, עם כל הפירושים וכל הענינים.
 אח"כ צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "כאָטש מי חודי""].

* * *

לא. [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל בעצמו לנגן הניגון "עסן עסט
 זיך וכו'", ואח"כ אמר¹⁶⁹]:
 וכל זה (ש"עסן עסט זיך וכו") — לאחרי שרבותינו נשיאינו מסרו
 נפשם עבורנו!

ובהקדם מ"ש בפרשת השבוע דמינה אזלינן¹⁷⁰, שכאשר עשו אמר
 ליעקב "נסעה ונלכה ואלכה לנגדך"¹⁷¹, השיב לו יעקב "הילדים רכים
 וגו'"¹⁷², היינו, שהוא (יעקב) מצדו במעמד ומצב שכבר נסתיים זמן

168 (168) ברכות סג, ב.
 169 (169) בקול של כאב, ומידי פעם נקטע
 קולו בבכי חנוק (המו"ז).
 170 (170) בהבא לקמן — ראה גם שיחת ש"פ
 וישלח, ח"י כסלו ס"ז (לעיל ע' 241). וש"נ.
 171 (171) וישלח לג, יב.
 172 (172) שם, יג.

167 (167) לא' ששמו "ישראל" — הורה
 שיאמר "לחיים" לכבוד שמו יתברך ולכבוד
 כל הקהל.
 לא' הנהנים אמר שימזוג לחבירו "לחיים",
 אבל, שימחל תחילה על כבודו, שהרי הוא
 כהן, ומשמש ישראל (ראה שו"ע אדה"ז או"ח
 סו"ס קכח). ואח"כ הוסיף, שלילה אינו זמן
 עבודה.

הבירורים, וכבר מוכן הוא לקיום היעוד¹⁷³ "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה", אבל, "הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי", היינו, שיש לו "קליינע שעפעלאַך" שצריכים להתחיל עמהם את עבודת החינוך, ולהציל גם אותם, שישארו נשמות בגופים, ואעפ"כ יהיו במעמד ומצב ש"ראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"¹⁷², ואם "דפקום יום אחד"¹⁷², באופן ד"אחישנה"¹⁷⁴ — אזי "ומתו כל הצאן"¹⁷², בא' משתי האופנים: או שיהי' כלות הנפש מצד ריבוי האור, או שתהי' נפילה ושבירת הכלים בגלל שהעבודה אינה בהדרגה¹⁷⁵.

כך אמר יעקב אבינו לפני שלשת אלפי שנים. וכך אומר כל נשיא מישראל — שהוא ניצוצו של יעקב אבינו, כדאיאת בקהלת יעקב¹⁷⁶ שנשיא ר"ת ניצוצו של יעקב אבינו — שמצד עצמו מוכן הוא כבר לקיום היעוד "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה", ואין זה אלא שמרחמים עלינו, ולא רוצים אפילו שיהי' כלות הנפש, רצוא ללא שוב, כי אם באופן של אורות בכלים, שלמטה דוקא ימלאו את העבודה לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

ובשביל זה הוצרך כ"ק מו"ח אדמו"ר לעבור... את הענין ד"עפר¹⁷⁷ אתה ואל עפר תשוב"... ולהמתין בגלות עד... שנסיים להכין את עצמנו, לצחצח את הכפתורים¹⁷⁸, להיות ראויים לצאת מהגלות כראוי ל"צבאות השם"¹⁷⁹, שהרי איש-צבא צריך להיות נקי ומצוחצח עד כדי כך שגם הכפתורים לא יהיו מאובקים (באיזה אבק שלא יהי'), אלא ישתקף בהם האור ד"שמש (ומגן) הוי' (אלקים)"⁶⁵.

ובשביל זה מעכבים בגלות את השכינה (שכינתא בגלותא¹⁸⁰)... יחד עם הנשיאים... החל מבעל השמחה, וכל הנשיאים לדורותיו אחריו, שמצדם היו יכולים כבר מזמן להגאל ולצאת מן הגלות.

ולאחרי כל זה — "עסן עסט זיך, טרינקען טרינקט זיך, און שלאָפן שלאָפט זיך"... ואילו כאשר עומדים להתפלל — הרי זה באופן ד"מצות אנשים מלומדה"⁴,

(173) עובדי' בסופו. וראה פרש"י וישלח
 שם, יד.
 (174) ישעי' ס, כב. וראה סנהדרין צח, א.
 (175) ראה גם שערי אורה שער הפורים
 ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ד ואילך.
 (176) מע' רבי. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1051 ועוד.
 (177) בראשית ג, יט.
 (178) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 42. וש"נ.
 (179) בא יב, מא.
 (180) זח"ג ד, ב. סו, סע"א. עה, סע"א.

וגם כאשר לומדים איזה מאמר חסידות קודם התפלה, הרי זה ג"כ באופן ד"מצות אנשים מלומדה",

ואם כבר רוצים לקשר ("צוזאמען־פאָרן") את הלימוד עם התפלה — הרי זה כמו שאמר פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁸¹ אודות הרכבת ("טרייען", "פאָיייעזד") באיטליא, שלמרות שישנו ה"קטר" ("פאָראַוואָז", "לאַקאָמאָטיוו"), ובווערת בו אש שמרתיחה את המים ומעלים קיטור עשן, וה"קטר" מצפצף וכו', אבל, שוכחים לחברו עם הקרונות... ובמילא, ה"קטר" רותח, "בלאָזט פון זיך און לאָזט אַ רויך", המים רותחים וכו', אבל הקרונות נשארים לעמוד במקומם!

ואפילו כאשר מדובר אודות הלימוד עצמו, שזהו"ע של "חכמתכם ובינתכם"¹⁸², שיכול לרתום גם את השכל האנושי — יש לו תירוצים והסברות וכל הענינים שבעולם, העיקר שלא לאפשר את החשיבה שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, ואילו הוא... אינו אלא באופן ד"תען¹⁸³ לשוני אמרתך... עליו רק לפתוח את פיו, ומשם יצא לימוד התורה, דברי הראשונים והאחרונים, ואין זה באופן שהוא פועל משהו; הלואי שלא יקלקל, לא יעכב ולא יעוות את הישר.

וגם כאשר מדובר אודות לימוד כזה שהוא בהציור שלו — גם בזה לא מונח הרצון. וגם אם ישנו הרצון — אין התענוג. ואם כבר ישנו תענוג המורגש — אין התענוג העצמי.

ובגלל כל זה... מעכבים את כל הענינים בגלות... ומייסרים את עצמו ואת הזולת ("מ'מאָטערט זיך אַליין מ'מאָטערט יענעם"), את כל העולמות, עד לעולמות היותר עליונים,

בה בשעה שישנה ההבטחה ש"בשעתא חדא וברגע חדא"¹⁸⁴, אם רק יהי' הרצון לפנות ("שעה" מלשון הפנה¹⁸⁵) כדבעי לכיוון הנכון ("זיך אַ קער־טאָן ווי ס'דאַרף צו זיין, און אין דער זייט אין וועלעכן מ'דאַרף זיך אַ קער־טאָן"), אזי עושים תשובה ומיד נגאלין — כמ"ש באגרת התשובה¹⁸⁶ ש"מברכין בכל תפלת י"ח תיכף שמבקשים סלח לנו כו' (לאחרי הבקשה "והחזירנו בתשובה שלימה לפניך") ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח", בשם ומלכות, אף ש"ספק ברכות להקל" — כיון ש"אין

185) סה"מ קונטרסים ח"ב שצו, ב. ועוד.

186) פ"א (ק, א). וראה ב"מ"מ, הגהות

והערות קצרות" לשם (ע' עא). וש"נ.

181) ראה גם תו"מ ח"ט ע' 157. וש"נ.

182) ואתחנן ד, ו.

183) תהלים קיט, קעב.

184) זח"א קכט, סע"א.

כאן שום ספק כלל", ובמילא, "נגאלין מיד, כמו שאנו מברכים ברוך אתה ה' גואל ישראל".

ולהעיר, שרש"י במסכת מגילה¹⁸⁷ מפרש ש"האי גאולה (דברכת גואל ישראל) לאו גאולה דגלות היא, אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד", אבל אדמו"ר הזקן מביא ברכת גואל ישראל שלאחרי ברכת סלח לנו בנוגע להגאולה מהגלות, וכך פוסק הרמב"ם¹⁸⁸ ש"הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה. . ומיד הן נגאלין".

והכוונה היא פשוט כפשוטו — שהגאולה האמיתית והשלימה תלוי' בה"שענתא חדא", בהפנה אחת של כל יהודי שצריך ש"יראה עצמו. . כאילו חציו זכאי וחציו חייב וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב", וע"י הפנה אחת לצד הימין "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות"¹⁸⁹,

ואז מקיים הקב"ה את הבטחתו "ומיד הן נגאלין" — גאולת השכינה וכל העולמות שלמטה הימנה, ומה שיותר קרוב אלינו... שבמהרה בימינו יוציאנו הרבי... מניו-יֶאָרְק או מברוקלין, בתוך כלל ישראל, בגאולה האמיתית והשלימה למטה מעשרה טפחים, במהרה ובקרוב ממש.

* * *

לב. אינני יודע לשם מה צריך אני להתערב בענינים של בעלות ("אין בעל-הבית שקייט"), ואינני יודע מי מכריחני לומר את הדברים דלקמן ("ווער שלעפט מיר פֿאַרן צונג"), אבל אעפ"כ, הרי זה נעשה מנהג העולם...

ובכן: כשם שניצחו במלחמות (עכ"פ חצי מלחמה) עם מצרים¹⁹⁰ — יעזור השי"ת, בחסד וברחמים, שבקרוב ממש יפסידו אלה שמנהלים מלחמה נגד הקב"ה מצד ה"רוח שטות",

ואז "עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות"¹⁹¹, שמשיח יבוא מחוץ-לארץ, יחד עם רוב מנין ורוב בנין של בני ישראל שנמצאים בחוץ-לארץ, ו"יכוף כל ישראל" — כלשון הרמב"ם¹⁹² — ללמוד תורה

שאירעו בגבול המצרי לפני כחודש (י"ב-י"ח מרחשון תשט"ז). — המו"ל.

(191) ראה יל"ש ישעי' רמז תקג. ועוד.

(192) הלי' מלכים ספ"א.

(187) יו, ב — ד"ה אתחלתא דגאולה.

(188) הלי' תשובה פ"ז ה"ה.

(189) שם פ"ג ה"ד.

(190) הכוונה להנצחון בתקריות דמים

ולקיים מצוות, ואז יראו כולם וידעו שזהו משיח צדקנו, האיש שהוגה בתורה ועוסק במצוות ומחזק בדקה ולוחם מלחמות ה'.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "והיא שעמדה". אח"כ התחיל ניגון התוועדות. אח"כ צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן (בן ד' הבבות) — ולכפול בבא הד' ג"פ. ואח"כ התחיל לנגן "ניע זשוריצי כלֶאָפּצי".]

